

4. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged – [ed. by Gove P. B.] – Springfield : Merriam Webster Inc., Publishers, 1981. – 2663 p.
5. Ondaatje Michael. The English Patient / Michael Ondaatje. – NE, Atlanta : Aberdeen Bay Book Publishers, 1994. – 502 c.
6. Robinson Eden. Monkey Beach / Eden Robinson – New York : William Morrow Editor, 2001. – 411 c.

*О. Коваленко, Т. Малік
(Київ)*

РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ АРХАЇЗОВАНИХ ІМЕННИКІВ У ДІАЛОЗІ (на матеріалі історичних романів В. Скотта)

У статті розглядаються архаїзовані слова, які вважаються основними стабільними і об'єктивними маркерами жанру історичного роману. Основні функції англійських архаїчних і архаїзованих іменників визначаються і досліджуються в діалогах історичних романів.

Ключові слова: історичний роман, діалоги; архаїчні слова / іменники, жанрові маркери; основні функції.

В статье рассматриваются архаизированные слова, которые считаются основным стабильным и объективным маркером жанра исторического романа. Основные функции английских архаичных и архаизированных существительных определяются и исследуются в диалогах исторических романов.

Ключевые слова: исторический роман, диалоги; архаичные слова / существительные, жанровые маркеры; основные функции.

The article deals with archaic words, which are considered the main stable and objective markers of the genre of a historical novel. The main functions of the English archaic nouns in the dialogues of historical novels are defined and investigated.

Key words: historical novel, dialogues; archaic words vs. nouns, genre markers; main functions.

Використання лексичного складу мови в тексті конкретного літературного твору підпорядковане цілій низці детермінуючих факторів. Одним із найважливіших серед них є жанрова належність твору.

Вибір історичного роману як об'єкта дослідження вбачається нам доцільним і науково виправданим, бо розгляд жанрово обмеженого сегмента словника дає змогу прослідкувати дію мікро- й макросистемних лексичних зв'язків у тексті.

Предметом дослідження є одна з жанроутворювальних ознак історичного роману, а саме – лексичні засоби, що реалізують прагматичну спрямованість цього жанру на створення історичного колориту. Така лексика, яку ми розглядаємо як жанроутворювальну, представлена хронологічно маркованими лексемами – архаїзмами.

Матеріалом нашого дослідження стали твори В. Скотта (27 історичних романів), які визнані зразком історичного жанру. Традиційно В. Скотта справедливо вважають творцем жанру історичного роману. Історична правдивість його творів створюється не тільки і не стільки завдяки точності історичних дат та постатей, скільки номенклатурою й організацією мовних засобів. У процесі дослідження методом суцільної вибірки відібрано корпус архаїзмів загальною кількістю 606 лексем (із них 395 – зафіксовано в діалозі).

Діалог, який за своїми внутрішніми характеристиками є самостійною структурою, якісно та кількісно залежить від оповіді. На нашу думку, незалежне (окреме) дослідження авторської розповіді та діалогічного мовлення з виявленням характерних для кожного з них особливостей підвищує об'єктивність опису особливостей функціонування архаїзмів в історичних романах загалом. З огляду на це метою роботи є визначення частотності архаїзованих іменників у діалогах історичних романів В. Скотта та інтерпретація отриманих даних.

Відтворюючи факти та події історичних епох, В. Скотт активізує слова, відповідно предмети, явища, що належать до цих епох. Письменник часто вдається до використання архаїзмів, щоб краще зобразити реалістичні риси суспільного життя людства минулих часів, відтворити атмосферу й колорит епохи.

При цьому для В. Скотта діалог мав першочергове значення. Для нього діалог слугує одним із способів авторської характеристики персонажів та непрямого самовираження. Він необхідний письменнику для розвитку історичних концепцій, з якими не погоджується співрозмовник, дає можливість простежити за думкою опонента.

Мовленнєва взаємодія у певній лінгво-культурній спільноті залежить від соціальних, культурних (ціннісних, етичних, естетичних та ін.) компонентів цієї спільноти, від етоса – конкретного “стилю” взаємодії в соціумі, узагальненого типу мовленнєвої інтеракції (Р. Браун і С. Левінсон визначають це поняття як емоційний – *affective* – характер мовленнєвої взаємодії членів суспільства [5, с. 243]). Ці екстралінгвістичні аспекти преломлюються через лінгво-культурний рівень мовної особистості –варіативну картину світу окремої особистості, яка базується на спільній для певної епохи базовій інваріантній картині дійсності, та через прагматичний рівень мовної особистості – специфіку мотивів і цілей її поведінки, що управляють текстовиробництвом, ієрархію смислів та цінностей у її мовній моделі світу [6, с. 109]. Разом із лінгвістичними аспектами, що відповідають структурно-мовному, семантичному рівню мовної особистості, вони утворюють узагальнену модель мовленнєвої інтеракції конкретної епохи.

Якщо розглядати морфологічний склад архаїзмів у діалозі історичних романів В. Скотта загалом, отримуємо наступні дані (див. табл. 1).

Таблиця 1

Функціонування архаїзованих частин мови
в діалозі історичних романів В. Скотта

№	Частини мови	Кількість лексем	Загальна кількість	% від загальної кількості
1.	Іменник	231	3450	41,6 %
2.	Прислівник	53	1837	22,1 %
3.	Прикметник	37	826	9,9 %
4.	Вигук	19	600	7,2 %
5.	Вказівні займенники	2	591	7,1 %
6.	Дієслово	47	515	6,2 %

7.	Прийменник	5	490	5,89 %
8.	Числівник	1	1	0,01 %
9.	Сполучник	0	0	0 %
	Всього	395	8310	100 %

Як бачимо з таблиці, кількість зареєстрованих архаїзованих іменників у діалогах менше, ніж в авторській оповіді. У межах цієї морфологічної категорії можна виокремити ряд лексико-тематичних груп, ізоморфних групам авторської оповіді, хоча їхній відсотковий розподіл та лексичний склад не повністю співпадають:

- 1) людина як фізичний і соціальний феномен – 61%;
- 2) психологія поведінки – 19,1 %;
- 3) людина як соціально-професійна особистість – 18,7 %;
- 4) їжа, напої, начиння – 10,3 %;
- 5) житло та оточення – 5,2 %;
- 6) одяг – 3,7 %.

У лексико-тематичній групі „людина як фізичний і соціальний феномен” така кількість лексем забезпечується за рахунок звертань, а варіативність – за рахунок здатності окремих лексем утворювати синонімічні ряди. Перше місце серед них займають *damsel* та *maiden*:

„Remember, *damsel*, his servises towars us” [8, с. 202].

Висока частотність лексем першої групи утворюється функціонуванням слова *Sire* – маркера ввічливості, що вживється в романах, які зображують події 11-16 ст.:

„In simple truth, *Sire*, I am an Englishman, and my hand has been too much welk'd and hardened by practice of the bow...” [7, с. 416].

Найвищу частотність *Sire* (Fa=36) ми виявили в романі “Квентін Дорвард”, оскільки одним із головних героїв роману є король і його підлеглі звертаються до нього, використовуючи цю лексему.

Лексико-тематична група „психологія поведінки людини” в діалозі більше представлена, аніж в авторській оповіді. Варіативність лексем, що складають цю групу, зумовлена самою тематикою діалогу: проблеми психологічного плану – незвичність поведінки, мотивація вчинків – постійно обговорюються персонажа-

ми. Ця лексико-тематична група відображає особливості сприйняття оточення персонажами, передає почуття, емоції, настрої, що викликані тими чи іншими подіями в житті героя, і є засобом його характеристики.

На частотність групи впливає наявність у мові героїв історичних романів „маркерів щирості“ [4, с. 93], таких як *troth* (*in troth, by my troth*) та *sooth* (*in sooth, in good sooth*), які засвідчують правдивість того, що повідомляється в мовленнєвому акті:

„*In sooth, my lord, answered the Duke, that question smacks more of the wit of Beaujeu's ordinary...*” [9, с. 297].

Проведене нами дослідження підтвердило факт про те, що до початку 18 століття частотність клятв як ілюктивних маркерів щирості знижується [4, с. 94]: в історичних романах, які зображують події кінця 17 – початку 18 ст., функціонування лексем *troth* і *sooth* практично не спостерігається. Показовими в плані частотності використання цих лексем є історичні романи, які описують історичні події до 17 ст. („Монастир“, „Айвенго“, „Абат“ та ін.), що засвідчує факт належності слів *troth* і *sooth* до ранньонового періоду розвитку англійської мови і свідчить, що обидва виступають типовою рисою мовленнєвої поведінки зазначеного періоду.

Відмінною рисою творчості В. Скотта є особлива увага до психологічної характеристики героя, що підтверджується вживанням таких лексем, як *Jack-pudding* „блязень, паяц“, *caitiff* „негідник“, *Jack-a-Lent* „опудало“, *Lack-a-dandy* „чепурун“. Характеризуючи поведінку окремих дійових осіб, автор використовує емоційно-оцінну, переважно пейоративну лексику:

„*Cowardly caitiff!*” said Julian; „*by Heaven! The whole world turns sheer naught – it is not worth a brave man living in...*” [10, с. 210].

У цій же функції використовуються зооніми у стилістичному прийомі порівняння:

„*You might as well expect to see one of our bears come aloft and do tricks like a jackanapes, as one of us stubborn old Germans play the feats of a French or an Italian host.*” [7, с. 185];

або зоосеміми (як оцінно-характеризаційний засіб) для образної чи емотивної характеристики:

„*But cheer up, thou grave, learned, and most melancholy jackanape!*” [8, с. 10].

Використання зоосемізму як одного з прагматично ефективних способів негативної характеристики персонажів часто спостерігається в історичних романах В. Скотта. Особливістю оцінки соціальних референтів є порівняння їх не з екстралінгвістичною сутністю, а з тим метафоричним образом, який склався в узусі носіїв мови у вигляді соціально-психологічного стереотипу, тому зоосемізми є культурно-історичними символами, специфічними для кожного народу.

При метафоричному перенесенні зберігається асоціативно-образний зв'язок вихідного денотата з позначенням непрямого найменування. Семи, які виступають основою для перенесення значення, виконують оцінно-характеризаційну функцію [1, с. 34]. Конотація зоосемізмів виражається через певні понятійні ознаки, які викликають у читача відповідні образи, емоції, оцінку. У мові історичних романів зоосемізми набувають оцінний компонент емотивного характеру, який поєднується з національно-культурним компонентом, що базується на асоціативно-образній мотивації. Незважаючи на те, що частота кожної окремої лексеми цієї групи порівняно невелика, їхнє константне використання в діалогічних репліках підвищує експресивність діалогу, передає стан нервозності і дратівливості, що проявляється в момент мовлення, називає почуття та емоції, які переживає персонаж щодо предмета мовлення.

Викладене вище можна однаковою мірою віднести і до групи „людина як соціально-професіональна особистість”, частотність якої в діалогах В. Скотта забезпечується за рахунок функціонування її членів у ролі звертань. Найчастотнішою лексемою цієї групи є *leech* (Fa=81):

„*Reverend father, noble knight, and you, kind leech, if you would have me sleep and recover, tell me in charity what is become of my dear master?*” [11, с. 254].

Останні три виокремлені нами лексико-тематичні групи, а саме – „їжа, напої, начиння”, „житло та оточення”, „одяг” є малочастотними за своїм складом, але відіграють важливу роль в описі минулого. Вони використовуються у діалогах переважно у функції уточнення.

Отримані нами результати свідчать про те, що діалог є засобом індивідуалізації мовлення персонажів і лише опосередковано слугує одним із способів характеристики епохи та авторського самовираження. Основні функції архаїзмів у діалозі історичного роману такі: емоційна, експресивна, характерологічна та смисло-розрізнявальна.

З огляду на зазначене можемо дійти висновку, що діалог як основна комунікативна одиниця організовує не лише внутрішньо-текстовий діалог персонажів, а й посередництвом архаїзованих іменників слугує точкою дотику культур і епох, яке в перспективі має постати подальшим предметом досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Весна Т. В. Прагматический компонент значения зооморфизмов в политическом дискурсе (на материале оригинала и перевода газеты „Московские новости“ 1991 – 92 гг.) / Т. В. Весна // Записки з романо-германської філології. – Одеса, 1997. – Вип. 2. – С. 33 – 45.
2. Кравченко А. В. Вопросы теории указательности : Эгоцентричность. Дейкитичность. Индексальность / А. В. Кравченко. – Иркутск, 1992. – 167 с.
3. Маковский М. М. Историко-этимологический словарь английского языка / М. М. Маковский. – М. : Диалог, 2000. – 416 с.
4. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения. Английское вопросительное предложение 16 – 20 вв. / И. С. Шевченко. – Харьков : Константа, 1998. – 167 с.
5. Brown R. Politeness: Some Universals in Language Use / R. Brown, S. Levinson. – London, New York : CUP, 1987. – 345 p.
6. Milroy J. Linguistic Variation and Change / J. Milroy. – Oxford : Blackwell, 1992. – 213 p.
7. Scott W. Anne of Geierstein / W. Scott // Tales and Romances. – Edinburgh : Cadell, 1833. – V. 11. – 496 p.
8. Scott W. The Betrothed / W. Scott // Tales and Romances. – Edinburgh : Cadell, 1827. – V. 5. – 551 p.
9. Scott W. The Fortunes of Nigel / W. Scott // Novels and Romances. – Edinburgh: Constable, 1824. – V. 3,4. – 598 p.
10. Scott W. The Monastery / W. Scott // Historical Romances. – Edinburgh : Constable, 1819. – V. 3. – 513 p.
11. Scott W. The Talisman / W. Scott // Tales and Romances. – Edinburgh : Cadell, 1827. – V. 6. – 557 p.

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ „ФІНАНСОВА КРИЗА” ЗАСОБАМИ НЕОЛОГІЇ (на прикладі німецькомовної преси)

У статті вивчаються неологізми у німецькомовній пресі за 2010–2012 рр. Даний дискурс досліджується на прикладі концепту „фінансова криза“. Аналіз мовного матеріалу проводиться згідно основних типів творення неологізмів (власне неологізми, фразеологічні інновації, новосемантизми).

Ключові слова: дискурс, неологізм, фразеологічна інновація, концепт.

В статье изучаются неологизмы немецкой прессы за 2010–2012 г. Данный дискурс исследуется на примере концепта „финансовый кризис“. Анализ языкового материала производится согласно трех типов образования неологизмов (собственно неологизмы, фразеологические инновации, новосемантизмы).

Ключевые слова: дискурс, неологизм, фразеологическая инновация, концепт.

The article studies neologisms in the German-language press for the period of 2010–2012. The given discourse is investigated on the examples of such concept as „financial crisis“. The language material is analyzed according to the main types of neologisms formation (neologisms proper, phraseological innovations, newsemantisms).

Key words: discourse, neologism, phraseological innovation, concept.

Мова є динамічною ситемою. Щоденно виникають слова та вирази, які позначають нові предмети та явища у різних сферах життя, передають нове бачення й розуміння того, що вже раніше існувало у суспільстві, світогляд людини та її ментальне сприйняття, тлумачення й інтерпретацію тих чи інших подій. Засобами неології у когнітивному та функціональному аспектах займався ряд лінгвістів (Ю. Зацний, А. Левицький, Н. Таценко т. і.). Лінгвокогнітивний та культурологічний аспекти на основі лексики німецької мови досліджено у монографіях та наукових статтях таких германістів як А. Приходько, М. Гамзюк, Г. Бусман, М. Кінне, Д. Гербергер т. і. Проте інноваційні процеси у німецькій мові, що відображають політичне та економічне життя останніх